

УДК 378.012:159.923.2

ЕТАЛОНИ ПРАВОВОЇ СВІДОМОСТІ ЯК МЕХАНІЗМ ЖИТТЄВОЇ ПОЗИЦІЇ СУЧАСНОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Г.В. Романкевич

У статті досліджуються складові еталону правової свідомості сучасної студентської молоді. Поняття «правова свідомість» як механізм життєвої позиції розглядається у контексті моральних ідеалів. Вивчаються основні функції правової свідомості. Досліджується правова свідомість з точки зору філософської науки. Визначається місце правової свідомості у колі загальнолюдських цінностей. Розглядається інформаційна культура сучасного вчителя.

Ключові слова: *еталон, ідеал, життєва позиція, цінності, світогляд, духовність, культура.*

Починаючи розгляд еталонів правової свідомості студентської молоді, треба зазначити, що це поняття тісно взаємозв'язане з такими поняттями, як ідеал, життєва позиція, цінності, світогляд, духовність. Особливу роль у дослідженні еталону правової свідомості як властивості студента належить гуманітарним наукам – філософії, соціології, психології тощо.

У педагогіці вивчення проблеми еталонів правової свідомості студентської молоді є складовою проблем національного, громадянського, патріотичного та правового виховання.

Проблемам виховання присвячено багато праць таких видатних вчених, як І.Д. Беха, А.М. Бойко, М.Й. Боришевського, О.І. Вишневського, С.Г. Карпенчука, О.В. Киричука, Ю.І. Риманенка, О.В. Сухомлинської, Г.Г. Філіпчука тощо. Також ці питання закріплені на законодавчому рівні рішеннями відповідних органів влади, а саме: указом Президента України «Про Національну програму правої освіти населення», постановою Верховної Ради України «Про рекомендації парламентських слухань «Духовна криза суспільства і шляхи її подолання», рішенням колегії МОН України «Про затвердження Концепції національного виховання студентської молоді» тощо.

Правосвідомість вивчена науковцями далеко не в усіх контекстах. Постійний розвиток суспільства, зміна світогляду українців також впливають на правосвідомість молоді.

Вивчаючи правову свідомість студентської молоді, стає необхідним розглянути це поняття як складову мегасистеми загальнолюдських цінностей, культури та виховного ідеалу.

Основу виховання студента становлять моральні ідеали та ціннісні орієнтації. Мораль є невід'ємною складовою правової свідомості та першопричиною правової поведінки особистості. Мораль як одна з найважливіших форм суспільної свідомості «пронизує» весь процес життєдіяльності суспільства, регулюючи людську поведінку, а ціннісні орієнтації є одним із найважливіших утворень у свідомості й самосвідомості людини, що зумовлюють її сутнісні характеристики як особистості. Слушною щодо цього є думка фахівців, які зазначають, що нерозвиненість моралі гальмує цивілізаційний поступ, а деградація її неминуче призводить до розпаду й загибелі суспільства.

Вивчення свідомості людини філософами почалось це за часи Арістотеля, Платона, Епікура, Геракліта та Демокріта. У філософії Нового часу проблемам вивчення свідомості приділяли багато уваги такі видатні філософи, як Ф. Бекон, Р. Декарт, Б. Спіноза, Г. Лейбніц, Д. Берклі, І. Кант, Г. Гегель, Л. Фейєрбах та багато інших.

Н.Г. Манойло, вивчаючи у своєму дисертаційному дослідженні правосвідомість як філософське поняття, порівнює її із свідомістю, самосвідомістю, мораллю, релігійним світоглядом. У своїй праці науковець робить висновок, що правосвідомість збігається з індивідуальною свідомістю, зі світоглядною свідомістю. Головними факторами формування правосвідомості особистості Н.Г. Манойло називає власну свідомість людини, волю та її моральність.

Спираючись на думку Н.Г. Манойло про те, що правосвідомість збігається із свідомістю виділимо основні функції свідомості (правосвідомості) як предмета філософського аналізу (рис. 1) [8, 307].

Філософія є колискою усіх галузей науки. Така наука, як право також розглядається у філософії зі стародавніх часів. «Філософія права не суперничає з теорією права, оскільки звертається до проблем, які обходять юридичні дисципліни. Якщо, наприклад, для юриспруденції цілком достатнім є пояснення, згідно з яким в основі права лежить воля держави, то для філософії права його явно недостатньо. Тому вона

роздумує не тільки над тим, що рухає волею держави, але й шукає і знаходить чимало інших причинно-пояснювальних моделей генезису права.

Філософія вміщує правові феномени в найширший контекст культурно-історичних реалій і виявляє в них надюрідичні смисли» [3, 12-13].

До основних функцій філософії права можна віднести такі: пізнавальна, методологічна, ціннісно-орієнтаційна, виховно-освітня.

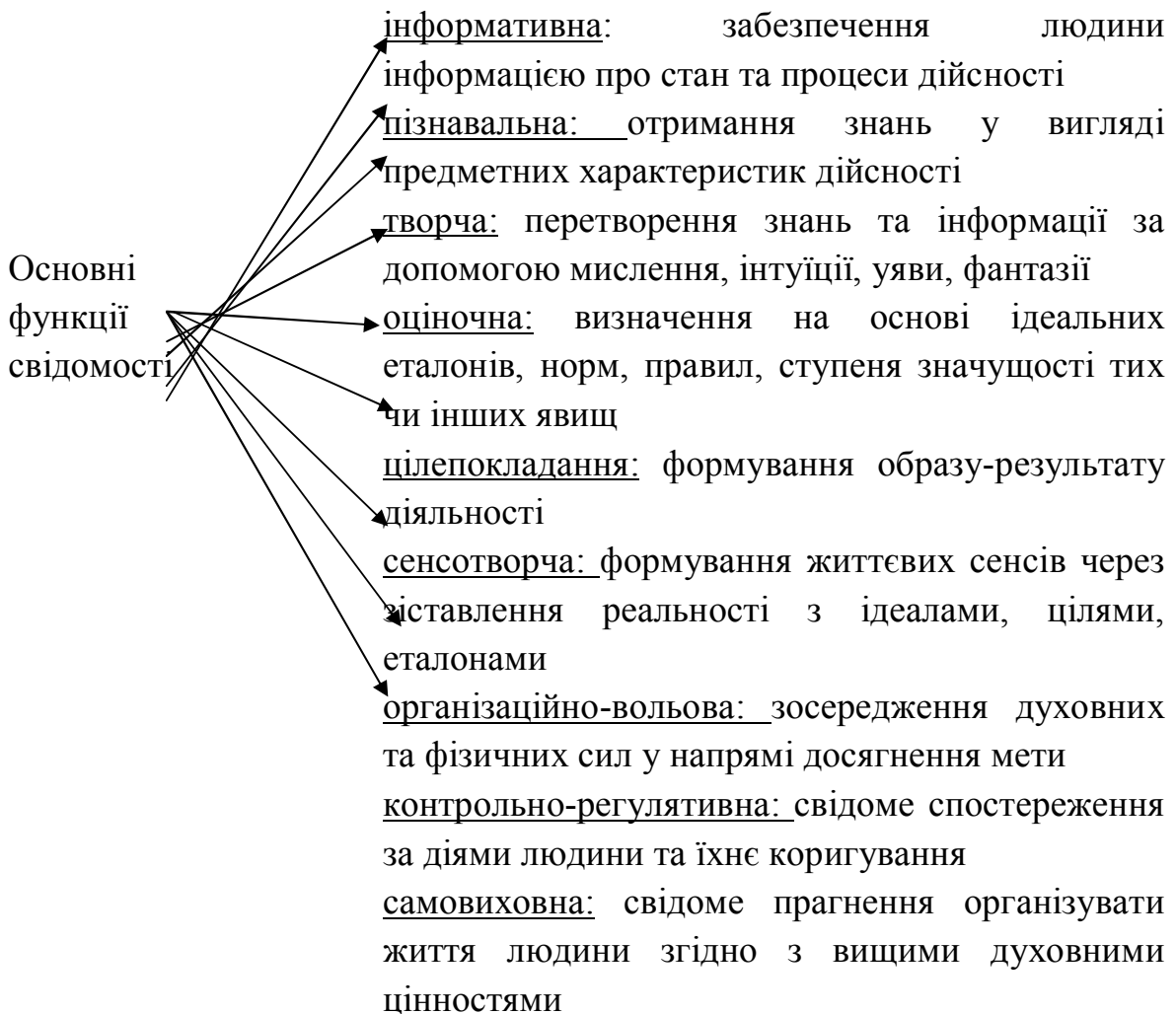

Рис. 1. Основні функції свідомості

Колектив науковців, а саме В.А. Бачинін, В.С. Журавський, М.І. Панов, вивчаючи у рамках філософії права правосвідомість, поділяють її на природно-правову та позитивно-правову. Спираючись на тезу, що право покликане захищати вищу справедливість у суспільстві, науковці зазначають, що «природно-правова свідомість мислить нормативними категоріями: «людина (я, ти, вона) повинна діяти таким-

то чином». Фокусуючи в подібних судженнях вимоги якоїсь надособистої волі, орієнтованої на організацію, укріплення і підтримання твердого соціального порядку, природне право чекає від адресатів відповідних вольових зусиль по виконанню сформульованих розпоряджень» [3, 356]. Позитивно-правову правосвідомість науковці пов'язують із нормами позитивного права, з наявним для нього надособистісним авторитетом держави.

Вивченням цінностей людського життя присвячена ціла філософська дисципліна – аксіологія (гр. *αξια* – цінність).

Виховання сучасної української молоді та формування її ідеалів проходить у період складних процесів у нашому суспільстві. Але одним із головних призначень сучасної освіти повинне бути формування позитивних цінностей молоді, попередження впливу негативних явищ на світогляд молоді особистості. Тобто не дати молодій людині заблукати у світі людських стосунків. І як у всі часи, педагог повинен залишитись гарним прикладом для своїх вихованців.

Серед цінностей молоді, зокрема студентської, можна назвати такі: освіта, сім'я, друзі, знайомі, робота, вільний час, хобі, політика, власний бізнес, відвідування вечірок, кафе, клубів, релігія тощо.

Після тривалого часу забуття сучасна молодь повернулася до здорового способу життя, у наше життя з-за кордону прийшли нові види спорту. За допомогою школи, телебачення та інших засобів масової інформації у молоді намагаються підняти авторитет спортивних занять.

Видатний науковець Г.Г. Ващенко, розглядаючи проблеми виховання української молоді у своїй роботі «Виховний ідеал», зазначає, що «...вірний шлях розвитку народу полягає в тому, що нові покоління, сприймаючи культурні здобутки попередніх поколінь і зберігаючи національні традиції, рухають свою культуру вперед, вносячи в неї нові надбання. Це повною мірою стосується виховання молоді» [5, 162]. Актуальним у сучасні часи залишається одне із завдань, яке поставив Г.Г. Ващенко перед українським народом: «... піднести на високий рівень свою духовну культуру, освіту, науку й мистецтво...» [5, 163].

Розглядаючи ідеал людини, Г.Г. Ващенко передусім спирається на національні традиції та погляди. Одними із головних складових ідеалу української людини професор називає національну мову, релігію, звичаї, здобутки мистецької творчості, світогляд, народні ідеали. Науковець зазначає, що виховний ідеал людини не може бути відбитий лише в

педагогічних системах. Він твориться віками і за традицією переходить від старших поколінь до молодших, які його доповнюють і удосконалюють [5, 101].

Розглядаючи правову свідомість українського народу в рамках виховного ідеалу професора Г.Г. Ващенка можна стверджувати, що на сучасному етапі українцям треба звернути велику увагу формуванню правової свідомості майбутніх поколінь. Патріотизм завжди був притаманний українському народу. Тому сучасні українці власним прикладом повинні формувати правовий ідеал молоді. Також науковець зазначає, що виховання – це по-перше все виховання душі.

Науковці А. Афанасьєв та Н. Іщук у своїй роботі присвяченій проблемам формування ідеалів патріотичного виховання та ціннісних орієнтацій студентів, розглядають ідеали і цінності як сукупність двох взаємозв'язаних підсистем. «Це, по-перше, ті ідеали та цінності, які мають національний та загальнолюдський характер і пов'язані з національно-історичними традиціями та звичаями українського народу тощо. По-друге, такі, що зумовлені соціальним статусом студентів і специфікою їхньої діяльності.

Перша підсистема цінностей є єдиною щодо всіх громадян України і базовою щодо патріотичного виховання студентів. Вона охоплює кращі національні та загальнолюдські цінності. При цьому безальтернативною є пріоритетність національних цінностей, оскільки вони охоплюють усі компоненти українського народу, як і його матеріальної культури, і є серцевиною освіти і виховання.

Друга підсистема цінностей зумовлена соціальним статусом і особливостями навчальної діяльності студентів. До них можна віднести: статус студента, його активне і творче ставлення до навчання як пріоритетні та соціально значущі цінності; традиції навчального закладу та його структурних підрозділів; ритуали, символи і символіку ВНЗ; цінності конкретних спеціальностей, яку набувають студенти; цінності майбутньої професійної діяльності випускників тощо [1, 19-20].

Багато уваги проблемі вивчення ідеалу українського виховання приділив вчений І.П. Підласов. Ідеал виховання науковець визначає як уявлення про досконалу людину. «Обіпремося на моделі ідеального суспільства, тобто суспільства, що забезпечує усім своїм членам гідне життя в реаліях ХХІ століття. Демократія, гуманізм зрозумілі самі

собою. Систематизуючи світові моделі, можна зробити висновок, що майбутнє ідеальне суспільство має жити за принципами:

- відкритості (новим ідеям, досвідові);
- мобільності (готовності до постійних і неперервних соціальних змін);
- толерантності (розуміння різноманітності поглядів, думок, оцінок, поведінки й установок своїх членів, терпимого до них ставлення);
- свободи (готовності дати людям волю у відстоюванні своїх поглядів);
- інформаційності (можливості вільно отримувати й поширювати будь-яку інформацію);
- вільної орієнтації (вибору перспектив власного розвитку);
- впливовості (впевненості, що людина може впливати на своє оточення);
- плановості (орієнтації на планування і здійснення намічених планів);
- довіри (до оточуючих людей, уряду, держави);
- захищеності (впевненості в тому, що на Конституцію, закони держави можна покластися);
- важання (гідності інших, атрибутів держави, влади, законів);
- професіоналізму (впевненості, що всі послуги надаються лише фахівцями, рівень кваліфікації яких захищений законами);
- пріоритетності (гуманістичних ідей над усіма іншими – економічними, технічними і т.д.);
- розуміння (усіма людьми законів суспільного співжиття, спільних для всіх економічних, екологічних проблем» [9, 5].

У центрі вартостей українського виховання Іван Павлович ставить українця. Він зазначає, що «Поки у центрі вартостей не стоятиме Людина, вони нічого не варті». Для українського виховання науковець називає таку головну вартість: «...у центрі формування вартостей має стояти людина, і не просто людина, а українець» [9, 7].

Для сучасного суспільства важливим компонентом загальнолюдської культура є інформаційна культура. В.В. Борисов, І. Вільш, С. Батурін, вивчаючи проблему інформаційної культури вчителя, зазначають, що «... процеси глобалізації, які змінюють домінуючі ідеали і світогляд мільйонів людей, трансформують цінності

соціального статусу і соціальних інститутів, влади і авторитетів, традицій, звичаїв і навіть простору і часу» [4, 22]. Необхідність введення та вивчення поняття «інформаційна культура» науковці підтверджують потребами сучасності та вимогами майбутнього. «Впровадження інформаційних технологій в освіту створило нові унікальні можливості для активного і ефективного розвитку держави, суспільства, особистості. Разом з процесами інформатизації відбувається зародження і розвиток нової форми культури – інформаційної. Насиченість соціуму інформацією, подіями, мобільність і гнучкість соціокультурної динаміки вимагають філософського опрацювання теорії постіндустріального суспільства – дослідження концептуальної гуманістичної основи цього суспільства – інформаційної культури» [9, 22-23]. Автори розглядають інформаційну культуру за трьома підходами «... загальнокультурним, коли інформаційна культура розглядається як складова культури; системним, коли інформаційна культура розглядається як сукупність певних якостей особистості; діяльнісним, коли інформаційна культура розглядається з позиції виконання професійних функцій на належному рівні із використанням сучасних інформаційних технологій» [4, 23].

Провідний науковець В.М. Жуковський, спираючись на кодекс виховання цінностей, розроблений Радою Європи, називає такі завдання з формування особистості для сучасної школи: «ставлення людини до себе, до суспільства та довкілля, її стосунки з іншими людьми. Концепція виховання у дусі “загального блага” ставить перед школою завдання прищеплення молоді базових цінностей: порядності, толерантності, дисциплінованості, готовності прийти на допомогу, уміння співпрацювати з іншими, мужності тощо» [6, 4].

На підставі нашого дослідження можна зробити такі висновки. Отже, вивченню еталону правової свідомості приділяють увагу багато сучасних наук. Педагоги-науковці пов'язують правову свідомість із загальнолюдськими цінностями, мораллю та ідеалами. Треба зазначити, що принципи ідеального суспільства великою мірою залежать від сформованості правової свідомості членів його суспільства. Важливо зазначити, що для студентів педагогічних університетів в контексті обраної спеціальності головними цінностями повинні бути – дитина та її права. Підвищення рівня правової свідомості студентської молоді – одне із завдань сучасної вищої школи.

Література

1. Афанасьєв А., Іщук Н. Проблеми формування ідеалів патріотичного виховання та ціннісних орієнтацій студентів на сучасному етапі. Рідна школа, №12 (грудень) 2009 р. с. 18-21.
2. Балакірева О. М. Трансформація ціннісних орієнтацій в українському суспільстві // Український соціум – 2002. - №1.
3. Бачинін В.А. Філософія права: підручник для юрид. спец-тей вищих навч. закладів. / Бачинін В.А., Журавський В.С., Панов М.І. – К. : видавничий Дім «Ін Юре», 2003. – 472 с.
4. Борисов В.В., Вільш І., Батурін С. Зміст інформаційної культури вчителя / В. В. Борисов, І. Вільш, С. Батурін // Гуманізація навчально-виховного процесу: зб. наук. пр. – 2011. - №LIV. – С. 20-27.
5. Ващенко Г.Г. Виховний ідеал. – Полтава: Ред. Газ. «Полтавський вісник», 1994. – 191 с.
6. Жуковський В.М. Морально-етичне виховання в американській школі (30-і роки ХІХ ст. – 90-і роки ХХ ст.) : дис. ... доктора педагогічних наук: 13.00.01 : захищ. / Жуковський Василь Миколайович. – Київ, 2004 – 623 с.
7. Манойло Н.Г. Світоглядно-мотиваційна визначеність правосвідомості: соціально-філософський дискурс : дис. ... канд. філософських наук: 09.00.03 : захищ. / Манойло Наталя Григорівна. – Запоріжжя, 2008. – 183 с.
8. Петрушенко В.Л. Філософія: Курс лекцій. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів освіти III-IV рівнів акредитації. – К.: «Каравела»; Львів: «Новий світ-2000», 2002. – 544 с.
9. Підласий І.П. Реалії сучасного українського виховання / І. П. Підласий // Рідна школа. – 2000. - №2. – С. 3-7.
10. Підласий І.П. Реалії сучасного українського виховання / І. П. Підласий // Рідна школа. – 2000. - №4. – С. 6-13.

В статье исследуются составляющие правового сознания современной студенческой молодежи. Понятие «правовое сознание» как механизм жизненной позиции рассматривается в контексте моральных идеалов. Изучаются основные функции правового сознания. Исследуется правовое сознание с точки зрения философской науки. Определяется место правового сознания в кругу общечеловеческих ценностей. Рассматривается информационная культура современного учителя.

Ключевые слова: *эталон, идеал, жизненная позиция, ценности, мировоззрение, духовность, культура.*

Some constituent elements of the law consciousness of the modern student youth are investigated in the article. The notion of “law consciousness” as a mechanism of the life

position is considered in the context of certain moral ideals. The main functions of the law consciousness are also studied. Law consciousness is investigated from the view point of the science of philosophy. The place of law consciousness in the range of general human values is defined too. The notion of the information culture of a modern teacher is considered among other problems.

Key words: *model, ideal, life position, values, world outlook, spirituality, culture.*

Романкевич Г.В. - аспірант кафедри педагогіки Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет»

Рецензент – доктор педагогічних наук професор В.В. Борисов

УДК 37.036.018.556

ХУДОЖНЯ ОСВІТА ЯК СКЛАДОВА ЕСТЕТИЧНОГОВИХОВАННЯ В ШКОЛАХ НІМЕЧЧИНИ

І.В. Рудковська

У статті досліджується проблема художньої освіти в гімназіях та школах першого ступеня навчання в Німеччині та формування в учнях естетичного сприйняття художніх витворів, естетичного смаку та почуттів. Автор розглядає роль художньої освіти як складової естетичного виховання у формуванні творчої позиції особистості школяра в сучасних умовах.

Ключові слова: *художня освіта, художньо-естетичне виховання, естетичний смак, чуттєво-емоційна сфера, образне мислення, духовні форми, формування творчої позиції.*

Художня освіта формує особистість, її суспільні уявлення, світосприймання, під впливом яких складаються моральні та естетичні ідеали людини. Відомо, що в процесі художньої освіти відбувається накопичення й передача від покоління до покоління чуттєво-емоційного досвіду людства, який матеріалізується у витворах мистецтва, уявленнях про досконале та гармонійне. В цьому процесі шляхом емоційного стану